

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราทางวิชาการ บทความทางวิชาการ และเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยคณะผู้วิจัยใคร่ขอนำเสนอในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย
2. ประชากรเป้าหมาย
3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมและการตรวจสอบข้อมูล
6. การจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. การนำเสนอ
9. การอนุมานผลการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางสังคมวิทยา (Sociology) ประเภทการวิจัยประยุกต์ (Applied research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีทั้งการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary study) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field study) พร้อมเชื่อมโยงสู่การสังเคราะห์ วิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์เชื่อถือได้

การศึกษาเอกสารนั้น เริ่มจากการค้นคว้าเอกสารหลักฐานทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมกันนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูลทางวิชาการทั่วไป เช่น งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวิชาการ บทความ สื่อสารสนเทศ เป็นต้น เพื่อรวบรวมจัดทำฐานข้อมูล สำรวจตรวจสอบองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินการวิจัยในขั้นต่อไป

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและวิถีชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีกลุ่มประชากรเป้าหมาย เช่น เกษตรกร ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่รัฐ สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยใช้แนวคำถามที่จัดทำขึ้นเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดระยะเวลาในการวิจัยภาคสนาม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้มีการประชุมสรุปงานทุกสัปดาห์ เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ความชัดเจนของข้อมูล ปัญหาอุปสรรค และวางแผนการทำงานในช่วงต่อไปเป็นระยะ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องระหว่างกันเพื่อยืนยันในสิ่งค้นพบ ซึ่งข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้อง สังเคราะห์ และวิเคราะห์แล้วได้ถูกมาเรียบเรียงนำเสนอแบบบรรยายเชิงพรรณนาเป็นรูปเล่มรายงานผลการวิจัย

การเก็บข้อมูลพื้นฐานโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น ประวัติความเป็นมา ข้อมูลหมู่บ้าน โครงการที่ดำเนินการ งบประมาณ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรค เป็นต้น คณะผู้วิจัยจะใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม จากนั้นนำมาจัดหมวดหมู่ในแต่ละประเด็นเพื่อนำเสนออย่างเป็นระบบ ซึ่งนอกจากข้อมูลที่ได้จะถูกตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือในกระบวนการเก็บข้อมูลแต่ละส่วนแล้ว ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในบางประเด็นจะถูกนำไปตรวจสอบอีกครั้งในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นได้รับการยืนยันความถูกต้องอีกครั้ง

การศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน จะใช้กระบวนการควบคู่ไปกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ซึ่งเป็นการถอดองค์ความรู้จากวิถีชีวิต วัฒนธรรม และกิจกรรมทางการเกษตรที่เกษตรกรมีประสบการณ์ตรงในสถานการณ์จริง โดยคณะผู้วิจัยจะเรียบเรียงข้อมูลเอกสารหลักฐานยืนยันแนวปฏิบัติในประเด็นแต่ละประเด็นที่ค้นพบ รวมถึงนำไปให้กลุ่มเป้าหมายยืนยันอีกครั้งว่า ปัญหาและความต้องการที่ค้นพบนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอนจริง จากนั้นประเด็นปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน จะถูกนำไปตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งในการประชุมเชิงปฏิบัติ พร้อมกันจัดลำดับให้ค่าคะแนนความสำคัญในแต่ละประเด็น โดยผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งหมดจะเป็นผู้ให้ค่าคะแนน

วิธีการให้ค่าคะแนนหรือค่าน้ำหนักปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอนนั้น คณะผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นออกเป็น 2 ประเด็น คือ ปัญหาของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน และความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน จากนั้นจะแบ่งผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการออกเป็น 4 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและความต้องการให้ชัดเจนและเป็นจริงมากที่สุด จากนั้นให้แต่ละกลุ่ม

เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของเกษตรกรจากมากไปหาน้อย เขียนลงในกระดาษร่างแบบนำเสนอในที่ประชุมใหญ่ เมื่อทุกกลุ่มนำเสนอเสร็จทางคณะผู้วิจัยจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นผู้ให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของปัญหาและความต้องการในแต่ละประเด็นด้วยการใช้เครื่องหมายในรูปของสติ๊กเกอร์ (sticker) ที่กำหนดตัวเลขไว้แล้ว โดยประเด็นปัญหาของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอนจะกำหนดด้วยหมายเลข 1 ส่วนความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอนจะกำหนดด้วยหมายเลข 2 ซึ่งแต่ละหมายเลขจะมีสติ๊กเกอร์หมายเลขเดียวกันจำนวน 3 ชิ้น (หมายเลข 1 จำนวน 3 ชิ้น หมายเลข 2 จำนวน 3 ชิ้น) ดังนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทุกคนจะได้รับสติ๊กเกอร์ที่มีตัวเลขกำกับคนละ 6 ชิ้นเท่ากัน โดยคณะผู้วิจัยได้นำประเด็นปัญหาของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน และความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ไปติดไว้ที่ผนังห้องประชุมที่มองเห็นชัดเจนด้านละประเด็น จากนั้นคณะผู้วิจัยจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทุกคนศึกษาประเด็นปัญหาและความต้องการอย่างละเอียดเป็นระยะเวลาหนึ่ง จนผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนเห็นว่าตัวเองศึกษาเพียงพอแล้ว คณะผู้วิจัยก็จะให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละคนนำสติ๊กเกอร์ไปติดไว้ที่ประเด็นปัญหาและความต้องการที่เห็นว่าสำคัญมากที่สุด 3 ลำดับแรก (แต่ละคนสามารถเลือกประเด็นปัญหาได้ 3 ข้อ ประเด็นความต้องการได้ 3 ข้อตามหมายเลขที่ระบุไว้ในสติ๊กเกอร์) โดยแต่ละคนจะเริ่มจากประเด็นไหนก่อนก็ได้ ซึ่งสติ๊กเกอร์ 1 ชิ้น จะมีค่าคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถติดสติ๊กเกอร์ที่ประเด็นใดประเด็นหนึ่งมากกว่า 1 ชิ้นก็ได้ หากเห็นว่าประเด็นนั้นๆ สำคัญมากที่สุด จากนั้นคณะผู้วิจัยก็จะนับรวมค่าคะแนน เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน แล้วนำประเด็นปัญหาและความต้องการพร้อมค่าคะแนนจากการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 ครั้งมารวมกัน

การวิจัยตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน คณะผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยต่อเนื่องจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน โดยใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และเอกสารหลักฐานที่เชื่อถือได้ เช่น ตัวบุคคล สถานที่ แหล่งเรียนรู้ โครงการพัฒนาต่างๆ ฯลฯ เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งกันและกัน จากนั้นคณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วทั้งหมด มาสังเคราะห์ตัวชี้วัดออกมาใน 7 องค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางสายกลาง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม และความสมดุลมั่นคงยั่งยืน โดยแบ่งตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับพึ่งตนเอง และระดับพึ่งพากันเอง ก่อนที่จะนำตัวชี้วัดที่ได้ส่งให้ทางที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

ในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน คณะผู้วิจัยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายในแต่ละหมู่บ้านมาร่วมกันพัฒนาตัวชี้วัดฯ ที่มีอยู่ ซึ่งที่ประชุมจะร่วมกัน ตรวจสอบความถูกต้อง เพิ่มเติม ปรับเปลี่ยน เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดฯ ให้สมบูรณ์ที่สุด พร้อมกับให้คำแนะนำหรือค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดฯ ในแต่ละองค์ประกอบ โดยจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนอย่างเท่าเทียมกัน

วิธีการให้คำแนะนำหรือค่าน้ำหนักตัวชี้วัดฯ ในแต่ละตัวชี้วัดฯ ของแต่ละองค์ประกอบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คณะผู้วิจัยจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นผู้ให้ค่าน้ำหนัก ความสำคัญของตัวชี้วัดฯ ในแต่ละองค์ประกอบ ด้วยการใช้เครื่องหมายในรูปของสติ๊กเกอร์ (sticker) ที่กำหนดตัวเลขขององค์ประกอบ 1-7 ไว้แล้ว (หมายเลข 1 ทางสายกลาง หมายเลข 2 ความพอประมาณ หมายเลข 3 ความมีเหตุผล หมายเลข 4 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายเลข 5 เงื่อนไขความรู้ หมายเลข 6 เงื่อนไขคุณธรรม และหมายเลข 7 ความสมดุลมั่นคงยั่งยืน) โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีชุดตัวเลขแบบเดียวกันอย่างละ 3 ชั้น (หมายเลข 1-7 หมายเลขละ 3 ชั้น) ดังนั้นผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทุกคนจะได้รับสติ๊กเกอร์ที่มีตัวเลขกำกับคนละ 21 ชั้นเท่ากัน โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการเขียนรายละเอียดตัวชี้วัดฯ ทุกตัวที่ได้รับการพัฒนาแล้วไว้บนกระดาษ 1 องค์ประกอบแยกไว้ต่างหากจากกัน จากนั้นคณะผู้วิจัยจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทุกคน ศึกษาตัวชี้วัดฯ ในทุกองค์ประกอบเป็นระยะเวลาหนึ่งจนผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนเห็นว่าตัวเองศึกษาตัวชี้วัดฯ เพียงพอแล้ว คณะผู้วิจัยจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละคนนำสติ๊กเกอร์ไปติดไว้ที่ตัวชี้วัดฯ ในแต่ละองค์ประกอบที่เห็นว่าสำคัญมากที่สุด 3 ลำดับแรก โดยแต่ละคนจะเริ่มจากองค์ประกอบ ไหนก็ได้ ซึ่งสติ๊กเกอร์ 1 ชั้นจะมีค่าคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถติด สติ๊กเกอร์ที่ตัวชี้วัดใดตัวชี้วัดหนึ่งมากกว่า 1 ชั้นก็ได้ หากเห็นว่าตัวชี้วัดฯ นั้นสำคัญ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะ นับค่าคะแนนในแต่ละตัวชี้วัดฯ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดฯ ในแต่ละองค์ประกอบ จากนั้น นำตัวชี้วัดและค่าคะแนนจากการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 ครั้งมารวมกัน

ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน และตัวชี้วัด ระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการ พระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว คณะผู้วิจัยจะตรวจสอบด้วยกระบวนการสะท้อน กลับ (reflective) ไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยการนำข้อมูลเหล่านั้นกลับไปสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม และตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อยืนยันความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะ ส่งตัวชี้วัดฯ ให้ที่ปรึกษาโครงการและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและยืนยัน

ข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมด ทางคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้อง นำเชื่อถือ สังเคราะห์ และวิเคราะห์ ทั้งนี้หากมีข้อมูลที่คลุมเครือไม่ชัดเจนก็จะนำกลับไปตรวจสอบกับ

แหล่งที่มาของข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง รวมถึงนำข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลอื่น จากนั้นก็ปรับปรุงแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติม จัดพิมพ์เข้าเล่ม และนำเสนอโดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่รับมาประกอบการนำเสนอ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ จากภาคสนาม และจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันในสิ่งที่คณะผู้วิจัยค้นพบในแต่ละประเด็น

ประชากรเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยมีกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม ของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 10 จังหวัดอุดรธานี กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

- 1.1 บ้านดอนขนุน หมู่ที่ 5 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 1.2 บ้านภูพินังม่วง หมู่ที่ 8 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 1.3 บ้านวังน้ำมอก หมู่ที่ 5 ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
- 1.4 บ้านห้วยหินขาว หมู่ที่ 6 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 1.5 บ้านห้วยไฮ หมู่ที่ 10 ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

2. โครงการพัฒนาลุ่มน้ำห้วยทอน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 11 หมู่บ้าน โดยแยกออกเป็น 16 หมู่ เนื่องจากบ้านโพธิ์ตากมี 2 หมู่ บ้านโพนทองมี 3 หมู่ และบ้านสาวแลมี 3 หมู่

- 2.1 บ้านกาหม หมู่ที่ 3 ตำบลโพนทอง อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.2 บ้านคำเจริญ หมู่ที่ 7 ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี
- 2.3 บ้านคำด้วง หมู่ที่ 1 ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี
- 2.4 บ้านด่านศรีสุข หมู่ที่ 1 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.5 บ้านน้ำทอน หมู่ที่ 2 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.6 บ้านบางกอกน้อย หมู่ที่ 4 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.7 บ้านโพธิ์ตาก หมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.8 บ้านโพธิ์ตาก หมู่ที่ 2 ตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.9 บ้านโพนทอง หมู่ที่ 1 ตำบลโพนทอง อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.10 บ้านโพนทอง หมู่ที่ 10 ตำบลโพนทอง อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.11 บ้านโพนทอง หมู่ที่ 2 ตำบลโพนทอง อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.12 บ้านลุมพินี หมู่ที่ 6 ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
- 2.13 บ้านสาวแล หมู่ที่ 4 ตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย

2.14 บ้านสาวแล หมู่ที่ 5 ตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย

2.15 บ้านสาวแล หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย

2.16 บ้านห้วยหมากพริก หมู่ที่ 7 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย

รวมพื้นที่เป้าหมายทั้งสิ้น 21 หมู่บ้าน ในพื้นที่ 5 ตำบล คือ ตำบลโพธิ์ทอง ตำบลด่านศรีสุข ตำบลโพธิ์ตาก ตำบลพระพุทธบาท และตำบลคำด้วง ตั้งอยู่ใน 3 อำเภอ คือ อำเภอโพธิ์ตาก อำเภอศรีเชียงใหม่ และอำเภอบ้านผือ ในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดหนองคาย และจังหวัดอุดรธานี จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 12,147 คน ครวเรือนทั้งหมด 3,386 ครวเรือน (รายละเอียดตารางที่ 4.1) ซึ่งประชากรเป้าหมายมีครวเรือนทำการเกษตร 1,779 ครวเรือน มีเนื้อที่ในการทำการเกษตรรวมทั้งสิ้น 22,350 ไร่ (รายละเอียดในตารางที่ 4.5) ทั้งนี้ เกษตรกรหมู่บ้านดังกล่าวเป็นกลุ่มเป้าหมายในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ นอกจากนี้ยังรวมถึงกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่โครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยมีแนวคำถามซึ่งคณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์และการสนทนาพูดคุย รวมถึงใช้เป็นประเด็นในการสนทนากลุ่มและประชุมเชิงปฏิบัติการในบางส่วน นอกจากนี้ ยังใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลอีกทางหนึ่ง

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้นำเครื่องมือและอุปกรณ์ช่วยสำหรับการวิจัย เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยมีประสิทธิภาพและตรงเป้าประสงค์มากที่สุด ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้คณะผู้วิจัยทำการคัดเลือก พัฒนา และปรับปรุงให้เหมาะสมกับงานวิจัย พร้อมทั้งมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือเป็นระยะ มีการประชุมชี้แจงแนวทางการใช้เครื่องมือ เพื่อให้ทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำเครื่องมือไปใช้อย่างถูกต้องเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัยตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเครื่องมือในการวิจัยที่คณะผู้วิจัยเลือกใช้แบ่งออกเป็น ดังนี้

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งใช้ในการวิจัยตลอดระยะเวลาของการวิจัย เช่น สมุดบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้บันทึกหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยรวม ซึ่งทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความแม่นยำและรวดเร็วขึ้น

2. คู่มือการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Manual data collection field) ซึ่งเป็นคู่มือที่ทางคณะผู้วิจัยได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยในทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดที่สำคัญในการดำเนินการวิจัย เช่น ข้อมูลพื้นฐานโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน ข้อมูลเกษตรกร แผนที่ตั้ง แนวคำถามในการสัมภาษณ์ การตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของ

ข้อมูล การบันทึกรายละเอียดประจำวัน การบันทึกสิ่งที่สังเกตพบของนักวิจัย ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นต้น

3. แบบสัมภาษณ์หรือแนวคำถาม (Question) ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์หรือพูดคุย โดยเน้นที่ความยืดหยุ่น (Flexibility) ของหัวข้อในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information: KI) มีเวลาในการคิด วิเคราะห์ และตอบคำถามได้อย่างหลากหลาย ครอบคลุมประเด็นแต่ละประเด็นที่ครบถ้วน รวมถึงสามารถเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลที่สำคัญอื่นได้ ด้วยบรรยากาศแบบกันเองอย่างเป็นธรรมชาติ ดังนั้น ในช่วงของการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม จึงมักมีประเด็นในการพูดคุยนอกเหนือจากที่ระบุไว้ รวมถึงไม่ได้เจาะจงว่า จะต้องสัมภาษณ์หรือพูดคุยเรียงตามลำดับข้อ แต่ให้ผู้สัมภาษณ์ดูที่ความเหมาะสมของสถานการณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปอย่างไหลลื่นไม่ตึงเครียดจนเกินไป และพยายามลดช่องว่างระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วยการแนะนำตัวเอง แนะนำวัตถุประสงค์ในการพูดคุย ขออนุญาตบันทึกเสียง ขออนุญาตถ่ายภาพ และไม่เร่งรัดเพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการเพียงอย่างเดียว แต่จะใช้เวลาแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ในการเล่าเรื่องราวอื่นๆ ที่นอกเหนือจากแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้ถูกสัมภาษณ์บางคนจะถูกสัมภาษณ์มากกว่า 1 ครั้ง เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งตัวอย่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ เช่น

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) ข้อมูลพื้นฐาน (ชื่อ-สกุล อายุ ที่อยู่ อายุ ฯลฯ)
- 2) การดำเนินชีวิตประจำวัน
- 3) ระบบความสัมพันธ์ (ครอบครัว เครือญาติ คนในชุมชน)
- 4) สังคมวัฒนธรรม (บทบาททางสังคม ชนชั้นทางสังคม ตำแหน่งทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การขัดเกลาทางสังคม ฯลฯ)
- 5) การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข ความต้องการ แนวทางที่ควรจะเป็น ฯลฯ
- 6) ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน (ประวัติ สภาพแวดล้อม บทบาทในชุมชน การมีส่วนร่วมในชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน การบริการในชุมชน ข้อดี-ข้อด้อยของชุมชน โอกาส-วิกฤติของชุมชน การแก้ไขปัญหา การสนับสนุนจากภาครัฐ แนวทางการพัฒนาที่ควรจะเป็น ฯลฯ)
- 7) ประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน

- 1) ข้อมูลพื้นฐาน (ประวัติ ที่ตั้ง เป้าหมายของการพัฒนา โครงการ/งบประมาณ การมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไข)

2) ความสัมพันธ์กับชุมชน (การแลกเปลี่ยนความรู้ การเข้าร่วมอบรม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม ผลสำเร็จ แนวทางการพัฒนา ฯลฯ)

3) ปัญหาที่เกิดขึ้น (การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต การมีส่วนร่วม การช่วยเหลือเกื้อกูล การแก้ไขปัญหา ผลที่เกิดขึ้น)

4) ความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริฯ

5) แนวทางการพัฒนาที่ควรจะเป็นในอนาคต

6) ประเด็นอื่นๆ

3.3 ตัวชี้วัดระดับการพึงตนเองและพึงพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอนใน 7 องค์ประกอบ (ทางสายกลาง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม และความสมดุลมั่นคงยั่งยืน)

1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) แนวทางการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) ตัวชี้วัดระดับการพึงตนเองบน “ทางสายกลาง”

4) ตัวชี้วัดระดับการพึงพากันเองบน “ทางสายกลาง”

5) ตัวชี้วัดระดับการพึงตนเองตามคุณลักษณะ “ความพอประมาณ”

6) ตัวชี้วัดระดับการพึงพากันเองตามคุณลักษณะ “ความพอประมาณ”

7) ตัวชี้วัดระดับการพึงตนเองตามคุณลักษณะ “ความมีเหตุผล”

8) ตัวชี้วัดระดับการพึงพากันเองตามคุณลักษณะ “ความมีเหตุผล”

9) ตัวชี้วัดระดับการพึงตนเองตามคุณลักษณะ “การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี”

10) ตัวชี้วัดระดับการพึงพากันเองตามคุณลักษณะ “การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี”

11) ตัวชี้วัดระดับการพึงตนเองตาม “เงื่อนไขความรู้”

12) ตัวชี้วัดระดับการพึงพากันเองตาม “เงื่อนไขความรู้”

13) ตัวชี้วัดระดับการพึงตนเองตาม “เงื่อนไขคุณธรรม”

14) ตัวชี้วัดระดับการพึงพากันเองตาม “เงื่อนไขคุณธรรม”

15) ตัวชี้วัดระดับการพึงตนเองด้าน “สมดุลมั่นคงยั่งยืน”

16) ตัวชี้วัดระดับการพึงพากันเองด้าน “สมดุลมั่นคงยั่งยืน”

17) ผลที่เกิดขึ้น/ผลสำเร็จ/ความภาคภูมิใจ/ผลลัพธ์

18) ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง/จุดเด่น/จุดด้อย/ข้อจำกัด

19) เครือข่าย/กลุ่ม/องค์กร

20) การสนับสนุนจากภายใน/ภายนอก

21) ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่นๆ

3.4 การบันทึกข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

- 1) ชื่อ-สกุลผู้สัมภาษณ์
- 2) วัน เดือน ปี เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์
- 3) ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ เช่น อารมณ์ บุคลิกภาพ น้ำเสียง ความมั่นใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ บรรยากาศในการสัมภาษณ์ สภาพแวดล้อม เป็นต้น
- 4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ (ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก ปัญหาอุปสรรค การเปลี่ยนแปลง ข้อคิดเห็น ฯลฯ)

การตรวจสอบเครื่องมือ

หลังจากที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมประชุมออกแบบแนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นประเด็นสำคัญ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากนั้นคณะผู้วิจัยได้นำเครื่องมือเข้าไปทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในภาคสนาม ในสถานการณ์จริงด้วยตัวของคณะผู้วิจัยเอง เพื่อทดสอบว่าเครื่องมือนั้นสามารถนำมาซึ่งข้อมูลการวิจัยที่ครบถ้วนหรือไม่ หรือสามารถที่จะเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลหลักของการวิจัยที่ต้องการมาน้อยเพียงใด จากนั้นนำผลที่ได้จากภาคสนามมาประชุมร่วมกัน เพื่อพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการมากที่สุด รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาก่อนลงพื้นที่สัมภาษณ์ในภาคสนาม

แบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ทางคณะผู้วิจัยได้ส่งให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยพิจารณาอีกครั้ง เพื่อรับฟังคำแนะนำข้อเสนอแนะ แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือ รวมถึงนำแบบสัมภาษณ์ให้ที่ประชุมสนทนากลุ่ม พิจารณาถึงความสมบูรณ์ครบถ้วนอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะมีการลงเก็บข้อมูลจริงในภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด

เนื่องจาก แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมุ่งเน้นที่ความยืดหยุ่น ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนแนวคำถามในการสัมภาษณ์ให้เป็นไปตามบรรยากาศของการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง เพื่อให้สถานการณ์ดำเนินไปอย่างไหลลื่นไม่ตึงเครียดจนเกินไป รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในช่วงของการเก็บข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยใช้วิธีการแก้ไขปัญหแบบทันทีทันใด อีกทั้งการเก็บข้อมูลแบบเข้าไปเข้ามาจากหลายแหล่งข้อมูลและจากหลายตัวบุคคล ทำให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมและการตรวจสอบข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาคสนามหรือข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ด้วยทัศนคติแบบคนในเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอภาพรวมของการวิจัย ในรูปของชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) พร้อมกับนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นมาสนับสนุนผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในเบื้องต้นนั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Reviewed literature) เริ่มจากการค้นคว้าเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเกี่ยวกับโครงการพระราชดำริ แนวคิดการพัฒนาตัวชี้วัด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากฐานข้อมูลทางวิชาการ เช่น สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ วารสารวิชาการ หนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อข้อมูลที่ได้มามีความครบถ้วนเพียงพอ ก็นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ (Group) เพื่อรวบรวมจัดทำฐานข้อมูล (Data based) ตรวจสอบองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จัดทำคู่มือการเก็บข้อมูลภาคสนาม และเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินการวิจัยในขั้นต่อไป

ในการรวบรวมเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น คณะผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินชีวิตร่วมกับกลุ่มเป้าหมายเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มนั้น คณะผู้วิจัยใช้แนวคำถามที่จัดทำขึ้นเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลและสนทนากลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ ตลอดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้มีการประชุมสรุปงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับตรวจสอบความถูกต้องและยืนยันในสิ่งค้นพบ ทั้งข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากการสนทนากลุ่ม และจากข้อมูลการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ สังเคราะห์ และวิเคราะห์แล้วได้ถูกมาเรียบเรียงนำเสนอแบบบรรยายเชิงพรรณนาเป็นรูปเล่มรายงานผลการวิจัย ซึ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Documentary study) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิหรือข้อมูลมือสอง (Secondary data) ทั้งจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำฐานข้อมูลในการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและนำมาประกอบการวิเคราะห์ผลการวิจัย

2. การศึกษาภาคสนาม (Field study) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันมากที่สุด คณะผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ซึ่งเป็นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้อง

ของข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยจะร่วมกันเดินทางเก็บข้อมูลภาคสนามทั้ง 21 หมู่บ้าน รวมถึงเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายในระยะหนึ่ง ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 วิธี ประกอบด้วย

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) เป็นการสังเกตเชิงสำรวจ (Survey) สภาพโดยทั่วไปหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องานวิจัย เพื่อหาหลักฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยจัดบันทึกปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการวิจัยในทุกด้าน เช่น การใช้ชีวิตประจำวัน วิถีปฏิบัติ สภาพทางสังคม สิ่งแวดล้อม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและบุคคลภายนอก การติดต่อสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การรวมกลุ่มทำกิจกรรม การยึดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายทั้ง เกษตรกร เจ้าหน้าที่โครงการพระราชดำริฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเน้นที่การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-structural interview) ในลักษณะทั้งแบบกึ่งมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง เป็นการสนทนาพูดคุยอย่างเป็นกันเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการหรือนำไปสู่ข้อมูลหลักประเด็นในการสัมภาษณ์ เช่น การดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน ภูมิปัญญา การดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งพาอาศัยกัน ความพึงพอใจ ความสำเร็จในปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค ความต้องการ และแนวทางการพัฒนา เป็นต้น รวมถึงเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้รับ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 145 คน (รายละเอียดในภาคผนวก ก)

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็ก เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม เกษตรกร เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึกในแต่ละหมู่บ้านที่คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม ซึ่งข้อมูลที่ได้จะมีทั้งข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ข้อมูลการดำเนินงาน การทำการเกษตร ความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหาอุปสรรค รวมถึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้รับ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีการสนทนากลุ่มรวมทั้งสิ้น 62 กลุ่ม ผู้เข้าร่วมรวม 166 คน (รายละเอียดในภาคผนวก ข) ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายบางคนเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มมากกว่า 1 ครั้ง โดยคณะผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตามวิธีที่ใช้ในการรวมกลุ่มสนทนาออกเป็น 2 วิธี

1) การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง โดยคณะผู้วิจัยจะเชิญกลุ่มเป้าหมายที่เห็นว่าสำคัญในแต่ละหมู่บ้าน เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวจะมีการระบุผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มอย่างชัดเจน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม เกษตรกร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การสนทนากลุ่มก็ใช้วิธีการพูดคุยอย่างเป็นกันเองแบบไม่เป็นทางการ โดยเน้นที่ข้อมูลเชิงลึกและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

2) การจัดสนทนากลุ่มแบบบังเอิญ เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามที่ คณะผู้วิจัยเข้าไปพบหรือมีการพูดคุยกันในลักษณะเป็นกลุ่มของบุคคลในพื้นที่วิจัย และคณะผู้วิจัย เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย ดังนั้นกลุ่มบุคคลดังกล่าวจึงไม่ได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม การพูดคุยคณะผู้วิจัยจะใช้วิธีในลักษณะชวนพูดชวนคิดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยมี จุดเน้นไปที่ข้อมูลพื้นฐานและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเป็นสำคัญ

2.4 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work shop) โดยคณะผู้วิจัยได้เชิญกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม เกษตรกร ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ตัวแทน หน่วยงาน/องค์กรในพื้นที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการ พระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน และตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด ซึ่งแต่ละครั้ง คณะผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็นกลุ่มย่อย โดยการกระจายกลุ่มตัวแทนในแต่ละหมู่บ้านที่ เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการให้อยู่ในแต่ละกลุ่มย่อยให้ครบทุกกลุ่มให้มากที่สุด เพื่อให้สมาชิกกลุ่ม ย่อยแต่ละกลุ่มมีตัวแทนจากทุกหมู่บ้านที่เข้าร่วมประชุม พร้อมกับตรวจสอบและยืนยันตัวชี้วัดฯ ที่ได้ และคณะผู้วิจัยยังได้ให้ผู้เข้าร่วมประชุมให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของปัญหาและความต้องการของ เกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน และตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ด้วยการ ใช้ เครื่องหมาย (Mark) ในรูปของสติ๊กเกอร์ (Sticker) ที่กำหนดตัวเลขไว้แล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมนำไปติด ไว้ที่ตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นคณะผู้วิจัยก็จะนำมารวมค่าคะแนนในแต่ละตัวชี้วัดเพื่อ จัดลำดับความสำคัญ โดยจะเน้นเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการรวม 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วม รวมทั้งสิ้น 107 คน (รายละเอียดในภาคผนวก ค)

สำหรับการตรวจสอบข้อมูลนั้น ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สังเกต และจดบันทึกปรากฏการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิต มิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการวิจัยในทุก ด้าน พร้อมกับนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้องนำเชื่อถือกับแหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิง ลึก การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และจากเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง รวมถึงการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญหรือทัศนของผูู้ ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลมี แหล่งอ้างอิงถึงที่มาของข้อมูล และเพื่อให้เกิดความชัดเจนของข้อมูลมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ที่ได้จากประเด็น คำถามในการสัมภาษณ์ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีการพูดคุยในสถานการณ์จริง ซึ่งข้อมูลที่ได้มีการ นำมาตรวจสอบความถูกต้องระหว่างกัน โดยใช้วิธีการนำคำถามอย่างเดียวกันมาถามซ้ำอีกครั้งใน

สถานการณ์ต่างๆ รวมถึงการนำข้อมูลที่มีความคลุมเครือกลับมาถามซ้ำอีกครั้ง ทั้งที่เป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายเดิมและกลุ่มประชากรเป้าหมายใหม่ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด ซึ่งข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วได้ถูกนำมาจัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ และวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

การตรวจสอบข้อมูลจะใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ประกอบด้วย การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลโดยตรง (Data triangulation) จากนักวิจัย/ผู้เชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษา โคตรการวิจัย (Investigator triangulation) และจากงานวิชาการ/แนวคิด/ทฤษฎี (Theory triangulation) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลทั้งหมด คณะผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความถูกต้อง น่าเชื่อถือซึ่งกันและกัน ทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิคือตัวผู้ให้ข้อมูลเองว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ และนำข้อมูลที่มีอยู่ไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลแหล่งอื่นๆ เพื่อเทียบเคียงความถูกต้องของข้อมูล เช่น การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของบุคคลหนึ่งไปเทียบเคียงกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของบุคคลอื่นๆ เป็นต้น รวมถึงการนำข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้องในการจัดประชุมสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ การเทียบเคียงกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และนำเอาข้อมูลที่ได้ไปเทียบเคียงกับงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง และน่าเชื่อถือมากที่สุด

การจัดหมวดหมู่และเรียงเรียงข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ในเบื้องต้น เช่น ข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไป การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี จุดเด่น ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ แนวทางแก้ไข ตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ผ่านกระบวนการกระบวนการสังเคราะห์ (Synthesis process) เพื่อให้สามารถจัดระบบข้อมูลได้ตามลำดับเหตุการณ์และเรียงเรียงเนื้อหาสาระให้เป็นระบบที่ชัดเจนมากขึ้น จากนั้นก็นำข้อมูลที่ได้มาเชื่อมโยงสู่สิ่งค้นพบ และนำเสนอผลการวิจัยโดยการเชื่อมโยงข้อมูลในภาคสนามเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผ่านแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อนำข้อมูลที่ได้มาผ่านกระบวนการเรียงเรียง จัดหมวดหมู่ และการสังเคราะห์ คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเชื่อมโยงสู่กรอบแนวคิดการวิจัยเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี หลักการทางวิชาการ และข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในแต่ละประเด็นอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงสู่ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการ

พระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน และตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ไม่ว่าจะเป็ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ รวมทั้งค้นหาประเด็นในการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเสนอแนะ ส่งให้ที่ปรึกษาโครงการและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา ปรับปรุงเพิ่มเติมตามเสนอแนะ และจัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ตามลำดับ

การนำเสนอ

การวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลพื้นฐานโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน ข้อมูลปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน และนำเสนอข้อมูลตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอนในรูปของตารางที่แสดงค่าคะแนนและค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลที่ผ่านการสังเคราะห์และวิเคราะห์จะนำเสนอโดยใช้วิธีการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive approach) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และจากเอกสารหลักฐานต่างๆ รวมถึงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มาใช้ประกอบการนำเสนอ เพื่อยืนยันในสิ่งที่ค้นพบในแต่ละประเด็น

การอนุมานผลการศึกษา

ผลการวิจัยหรือสิ่งที่ค้นพบในการวิจัย เป็นการอนุมานผลด้วยวิธีอุปนัย (Method of inductive inference) ซึ่งเป็นการอธิบายโดยอ้างประสบการณ์เฉพาะของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน เพื่อมาสนับสนุนหลักการทั่วไปหรือทฤษฎี เป็นการอธิบายที่หลักใหญ่ครอบคลุมไม่ถึงเรื่องเฉพาะ กล่าวคือ เป็นการอธิบายจากเล็กไปหาใหญ่ โดยมีจุดมุ่งเน้นของการวิจัย (Focus of research) ว่าปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน และตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน จะนำไปสู่ทางเลือกใหม่ในการประยุกต์ใช้หรือจุดประกายแนวความคิดหรือการพัฒนาแนวทางการทำการเกษตรกรรม การดำเนินชีวิต และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคส่วนอื่นของสังคม อันจะนำไปสู่ความสุขและความสมดุลอย่างยั่งยืนในอนาคต